

ANJUMAN | КОНФЕРЕНЦИЯ | CONFERENCES

O'ZBEKISTONDA ILMİY TADQIQOTLAR:

DAVRIY ANJUMANLAR

DAVRIYLIGI: 2018 | 2022

2022

Nocturne No. 20 in C Sharp Minor, Op. posth

Frédéric François Chopin

Vincen

FRIDERIK SHOPEN

(1810-1849)

NOYABR

№ 46

CONFERENCES.UZ

Toshkent shahar, Amir
Temur ko'chasi, pr.1, 2-uy.

+998 97 420 88 81

+998 94 404 00 00

www.taqiqot.uz

www.conferences.uz

**ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ
ТАДҚИҚОТЛАР: ДАВРИЙ
АНЖУМАНЛАР:
9-ҚИСМ**

**НАЦИОНАЛЬНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ
УЗБЕКИСТАНА: СЕРИЯ
КОНФЕРЕНЦИЙ:
ЧАСТЬ-9**

**NATIONAL RESEARCHES OF
UZBEKISTAN: CONFERENCES
SERIES:
PART-9**

ТОШКЕНТ-2022

ИҚТИСОДИЁТДА ИННОВАЦИЯЛАРНИНГ ТУТГАН ЎРНИ

1. Алимова Сабохат Газиевна ТАДБИРКОРЛИК ФАОЛИЯТИНИ РИВОЖЛАНИШИНИ ТАЪМИНЛАШГА ҚАРАТИЛГАН ҲУҚУҚИЙ АСОСНИ ЯРАТИЛИШИ	7
2. Тешабоев Зокиржон Ўткир ўғли СУҒУРТА БОЗОРИДА ҲАЁТ СУҒУРТА СОҲАСИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ЙЎНАЛИШЛАРИ.....	10
3. Ширинбоев Камол Абдирофиевич СУҒУРТА ФАОЛИЯТИНИ ТАРТИБГА СОЛИШНИНГ ХАЛҚАРО СТАНДАРТЛАРИ ВА АМАЛИЁТИ	18
4. Худойқулов Сирожиддин Узоқ ўғли ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ МАҲСУЛОТЛАР ИШЛАБ ЧИҚАРУВЧИ КОРХОНАЛАРНИНГ ТУТГАН ЎРНИ.....	22
5. Худойқулов Сирожиддин Узоқ ўғли ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ МАҲСУЛОТЛАРИ ИШЛАБ ЧИҚАРУВЧИ КОРХОНАЛАР УЧУН СОЛИҚ ВА ЙИҒИМЛАРНИ ҲИСОБЛАШ ВА СОЛИҚ ҲИСОБОТЛАРИНИ ТАҚДИМ ЭТИШ ТАРТИБИ.....	24
6. Худойқулов Сирожиддин Узоқ ўғли ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ МАҲСУЛОТЛАРИ ИШЛАБ ЧИҚАРУВЧИ КОРХОНАЛАР УЧУН АМАЛДАГИ СОЛИҚ ИМТИЁЗЛАРИ.....	27

ИҚТИСОДИЁТДА ИННОВАЦИЯЛАРНИНГ ТУТГАН ЎРНИ

ТАДБИРКОРЛИК ФАОЛИЯТИНИ РИВОЖЛАНИШИНИ ТАЪМИНЛАШГА ҚАРАТИЛГАН ХУҚУҚИЙ АСОСНИ ЯРАТИЛИШИ

Алимова Сабохат Газиевна

Тошкент тиббиёт академияси

Ижтимоий фанлар кафедраси доценти,

иқтисод фанлари номзоди

+998998284330

saboxat.alimova@mail.ru

АННОТАЦИЯ: Бу мақолада мамлакатда тадбиркорлик субъектларига солиқ тизимини ислоҳ қилиш, яратилган имконият ва шарт шароитларни таҳлили ва тадбиркорликни ривожлантиришда иқтисодий ислохотларнинг меъёрий-ҳуқуқий асосини такомиллаштириш орқали ишбилармонлик ташаббусларини қўллаб-қувватлаш бўйича кенг қўламли имтиёз ва преференциялар тизими яратилгани ҳақида гапириб ўтилган.

КАЛИТ СЎЗЛАР: тадбиркорлик, бизнес, солиқ, имтиёз ва преференциялар, Ёшлар дафтари, Давлат хизматлари, тадбиркорлар ҳуқуқлари, режадан ташқари текширувлар.

АҚШ президенти Жон Кеннеди бир пайтлар мамлакатда солиқ тизимини ислоҳ қилиш хусусида қуйидаги мулоҳазани билдирган эди: “Бугунги кунда тушуниш қийин бўлган бир ҳақиқат мавжуд: бу солиқ ставкалари юқори бўлишига қарамасдан, солиқ тушумларининг кам эканлигидир. Шундай экан, солиқ тушумларини узоқ муддатда кўпайишини таъминлашнинг энг тўғри йўли бу солиқ ставкаларини қисқартириш. Солиқларни камайтиришдан мақсад - бюджетда камомадни юзага келтириш эмас, аксинча бюджет мувозанатига етакловчи фаровон ва изчил ривожланадиган иқтисодиёт муҳитини шакллантиришдир. Зеро, фақат аҳолини иш билан тўлиқ таъминлаш орқалигина бюджет мувозанатини тиклаш мумкин” – деб айтиб ўтган эди.

Сўнгги пайтларда Ўзбекистон солиқ тизимини ислоҳ қилиш борасида ташланган қадамлар замирида ҳам шундай мақсадлар ётган бўлса ажаб эмас. 2018 йил 13 феввалида президент Шавкат Мирзиёевнинг фармойиши асосида, мамлакат солиқ қонунчилиги ва амалиётини ўрганиб, уларни тубдан ислоҳ қилиш бўйича аниқ таклифлар киритиш мақсадида махсус комиссия тузилган эди. 2022 йилнинг 27 март куни мазкур комиссия “Ўзбекистон Республикасининг солиқ тизимини ислоҳ қилиш концепцияси”ни ишлаб чиқиб, кенг жамоатчилик эътиборига ҳавола этди. Концепцияда мамлакат солиқ тизимини ислоҳ қилиш бўйича жуда илғор таклифлар ўртага ташланган ва ислохотларни изчиллик билан давом эттириш учун қулай шарт шароитлар ишлаб чиқилган.

Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик мамлакатимиз иқтисодиётининг асосий бўғини ҳисобланиб, бугунги кунда мазкур соҳани жадаллик билан ривожлантириш, тадбиркорлар фаолиятини қўллаб-қувватлаш, уларнинг сафини янада кенгайтириш ва рағбатлантириш бўйича кенг қўламли ишлар амалга ошириляпти. Шуни ҳам айтиб ўтиш жойизки, аввалги йилларда олдиндан қатъий белгилаб қўйилган солиқ тадбиркорни ўз фаолиятини ҳали бошламасданок ёки фаолиятининг дастлабки кунларидаёқ ундан воз кечишга ёки фаолиятни ноқонуний йўлларида ўтишга мажбур қилиши мумкин. Бунга амалиётда мисоллар кўп. Шуни ёдда тутишимиз керакки, ҳозирда ўз давлатлари иқтисодиётига миллиард доллар фойда келтираётган, юз минглаб аҳолини иш билан таъминлаётган ва дунёнинг энг муваффақиятли компаниялари саналган Nestle, Panasonic, Microsoft, Apple Inc., Google LLC, Amazon, Nike, Ikea, Dell, Sony, Mercedes, Coca Cola, Rolex, Walt Disney асосчилари ўзларининг илк қадамларини шу тарзда, ўз томорқаларида ёки гаражларида кичик бир хусусий тадбиркор сифатида бошлаганлар. Бугунги кунда жаҳон халқлари бу номларни жуда яхши биладилар. Ўзбек тадбиркорлари ҳам шундай ишларга қодир, улар орасида ҳам шундай бизнеснинг

бўлажак асосчилари бор. Уларга фақат имконият керак. Солиқ қонунчилиги айнан шу босқичда, бўлажак тадбиркорларимиз ўз фаолиятларига қўл силтаб кетишларига, кўпгина келажак буюк бизнес ғоялар амалга ошмай қолишига сабабчи бўлиб қолмаслиги зарур. Бугун бир сўм ундираман деб, эртанги юз сўмни йўқотиш тўғри бўлмайди.

Бугунги кунда ялпи ички маҳсулотнинг 57 фоизи, иқтисодиёт тармоқларида иш билан банд бўлган аҳолининг салкам 80 фоизи тадбиркорлик субъектлари ҳиссасига тўғри келмоқда. Мамлакатимизда хусусий мулк, кичик бизнес ва тадбиркорликни ривожлантириш, бу йўлдаги тўсиқ ва ғовларни бартараф этиш мақсадида узоқни кўзлаб олиб борилаётган сиёсат самарасида бугунги кунда мазкур соҳа миллий иқтисодиётимизнинг чинакам таянчига айланди. Давлат органларининг хусусий тадбиркорлик субъектлари фаолиятига аралашувини чеклашга доир изчил чоралар кўрилиб, иқтисодий ислохотларнинг меъёрий-ҳуқуқий базасини такомиллаштириш орқали ишбилармонлик ташаббусларини қўллаб-қувватлаш бўйича кенг қўламли имтиёз ва преференциялар тизими яратилгани бу жараёнда муҳим аҳамият касб этмоқда. Таъкидлаш жоиз, республика бўйича 648 минг нафар ишсиз “Ёшлар дафтари”га киритилган. Йилнинг биринчи чорагида 283 минг ёшларнинг бандлиги таъминланган. Ёшларнинг бўш вақтини мазмунли ўтказиш учун эса 36 минг қўшимча тўғараклар ташкил этилиб, унга 874 мингга яқин ёшлар жалб этилган. Сўнги уч ойда республика миқёсида 21 минг нафар ёшлар тадбиркорликка ўқитилган.

Тадбиркорликнинг мамлакатимиз бўйлаб янада кенг қулоч ёйиши, унинг нафақат ички бозорда, балки дунё бозорларида ҳам рақобатбардош бўлган маҳсулотлар ишлаб чиқариш ва энг муҳими, аҳоли бандлигини таъминлашнинг ҳал қилувчи омилига айланиши учун ҳали бир қатор қўшимча чора-тадбирларни амалга ошириш давр талабига айланмоқда. Аслида тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш учун уларга алоҳида солиқ имтиёзлари бериш шарт эмас, уларни солиқдан озод қилиш ҳам керак эмас, тадбиркорни фақатгина соф фойдадан солиққа тортиш тизимини жорий қилишнинг ўзи кифоя. Бу тадбиркорликдан тушган даромадларни солиққа тортишнинг энг мантиқий, жаҳон тажрибасида ўзини исботлаган усули ҳисобланади.

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси ҳузуридаги Тадбиркорлик субъектларининг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш бўйича Бизнес Омбудсман институтини ташкил этиш; «электрон ҳукумат» тизимини жорий этиш доирасида давлат органлари фаолиятида замонавий ахборот-коммуникация технологияларини жадал ривожлантириш, тадбиркорлик субъектларига фақат давлат хизматлари кўрсатиш бўйича ягона марказлар орқали “Давлат хизматлари” тамойили асосида кўрсатиладиган давлат хизматлари рўйхатини кенгайтириш каби вазифалар қўйилганлиги муҳим амамиятга эга дир. Яна бир янгиликлардан бири бу, 2022–2024 йилларда махсус ўқув курсларини тамомлаган ва сертификатни қўлга киритган ёшларга 540 млн сўмгача кредит берилади. Кредит фоиз ставкаси Марказий банкнинг асосий ставкасида, 3 йил имтиёзли давр билан 7 йил муддатга ажратилади. Бундан берилган имконият албатта ўз мевасини бермай қолмайди, сабаби аксарият ёшларни ўй ҳаёллари мустақил меҳнат олиб бориб уни натижасида ўзининг ва яқинларининг орзу истакларини рўйёбга чиқариш. Бунинг учун иқтисодий, молиявий ва ҳуқуқий кафолат яратилганлиги мисол бўла олади.

Тадбиркорлик субъектларининг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш кафолатларини кучайтириш, уларнинг фаолиятига давлат органларининг асосиз аралашувини олдини олиш, хусусий мулк дахлсизлигининг ҳуқуқий механизмларини янада мустаҳкамлаш, шунингдек, тадбиркорлик субъектлари ҳуқуқларининг устуворлиги принципини таъминлаш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Тадбиркорлик субъектларининг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш бўйича вакили институти таъсис этилди. Уларга қуйидаги вазифалар юклатилган: тадбиркорлик фаолиятини ривожлантириш, тадбиркорлик субъектларининг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш соҳасида давлат сиёсатини шакллантириш ва амалга оширишда иштирок этиш; тадбиркорлик субъектларининг фаолияти текширилаётганда уларни ҳуқуқий қўллаб-қувватлаш; тадбиркорлик фаолияти эркинлигининг кафолатлари тўғрисидаги қонун ҳужжатлари нормалари ва талабларининг амалда рўёбга чиқарилаётганлигини ўрганиш; қабул қилинган норматив-ҳуқуқий ҳужжатларнинг тадбиркорлик фаолияти амалга оширилишига таъсири самарадорлигини баҳолаш; давлат органлари, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи ва назорат қилувчи органлар, шунингдек, маҳаллий давлат ҳокимияти органлари

томонидан тадбиркорлик субъектларининг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларига риоя этилиши юзасидан назоратни амалга ошириш.

Алоҳида таъкидлаб ўтиш керак ки бу вакиллик институти барча ривожланган давлатлар ўртасида фақатгина Ўзбекистон Республикасида ягоналиги билан ажралиб туради, ҳеч қайси мамлакатда тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланувчи қатламлар учун бундай қонуний манфаатларни кафолатловчи назорат органи яратилмаган. Тадбиркорнинг ишига халакит берадиган, баъзан фаолиятининг бутунлай тўхтаб қолишига олиб келадиган ҳолат – бу турли ўринли-ўринсиз текширишлардир. Тасаввур қилинг, ишлаб чиқариш фаолияти билан шуғулланаётган, ўнлаб одамлар ишлаётган корхонага назорат қилувчи органлари томонидан, арзимаган сабаблар билан корхона фаолиятини тўхтатиб қўйса, бунинг оқибатида етказилган зарарни тадбиркорга ҳеч ким қоплаб бера олмайди.

Эндиликда тадбиркорлик субъектлари фаолиятини режадан ташқари текширишларнинг барча турлари бекор қилинади, бундан юридик шахснинг тугатилиши билан боғлиқ текширишлар, шунингдек, жисмоний ва юридик шахсларнинг қонун ҳужжатлари бузилиши ҳолатлари тўғрисидаги мурожаатлари асосида фақатгина Назорат қилувчи органлар фаолиятини мувофиқлаштирувчи Республика кенгашининг қарорига мувофиқ ўтказиладиган қисқа муддатли текширувлар мустасно.

Ҳар қандай давлатда хусусий тадбиркорлик ва бизнес мамлакат иқтисодиётининг асосий негизи, унинг келажаги ҳисобланади. Дунёнинг барча буюк компаниялар тарихи оддий бир тадбиркор ўз бизнес ғоясини амалга ошириши билан бошланган. Шундай экан, хусусий тадбиркорларни солиққа тортишни тўғри йўлга қўйиш давлат учун ҳам, унинг иқтисодиёти ва бюджетини учун ҳам катта манфаат келтиради. Ўзбекистон ўз солиқ қонунчилигини тубдан ислоҳ қилишга астойдил киришиши, ислоҳот етакчиларида хусусий тадбиркорларни солиққа тортиш борасидаги мавжуд амалиётни тўғри йўлга қўйиш имконияти мавжуд. Бу борада амалга оширилиши зарур булган асосий вазифалардан бири хусусий тадбиркорлардан солиқни уларнинг соф фойдасидан ундириш тизимини жорий этишдир. Бу хусусий тадбиркор учун ҳам, давлат учун ҳам фойдалидир. У мамлакатда тадбиркорликнинг ривожланишига, мамлакат бюджетига тушадиган солиқ тушумлари кўлами ортишига, мамлакат солиқ амалиёти жаҳон давлатлари солиқ амалиёти даражасига кўтарилишига, кўпгина соядаги ёки ноқонуний тадбиркорлик фаолиятларини қонуний йўлга ўтишига ва ниҳоят аҳолида солиқ маданияти кўтарилишига ҳам хизмат қилади

Фойдаланилган маълумотлар

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти Қонунлари, Фармон ва Қарорлари, Вазирлар Маҳкамасининг қарорлари.
2. Алимова С.Г. Тадбиркорлик ва бизнес фаолияти. Тошкент.2018й. 38 б.
3. <https://www.minjust.uz/uz/about/meetings/7689/>
4. <https://uzlidep.uz/uz/news-of-party/8838>
5. <https://www.gazeta.uz/uz/2021/12/22/credit/>

ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ ТАДКИКОТЛАР: ДАВРИЙ АНЖУМАНЛАР: 9-ҚИСМ

Масъул мухаррир: Файзиев Шохруд Фармонович
Мусахҳиҳ: Файзиев Фаррух Фармонович
Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Эълон қилиш муддати: 30.11.2022

Контакт редакций научных журналов. [tadqiqot.uz](http://www.tadqiqot.uz)
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of [tadqiqot.uz](http://www.tadqiqot.uz)
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000